

Szépirodalom - kezdve a favágástól (Válasz a laudációra)

[2011. február]

(Elhangzott 2011. december 11-én, a Látó nívó-díjak kiosztásakor)

Tegnap este kaptam egy e-mailt Demény Pétertől a ma esti eseménnyel kapcsolatban:

„Most állnak össze a részletek: jó lenne, ha valamit felolvasnál, vagy beszélnél egy öt percet, ha pillanatnyilag nincs mit felolvasnod.

Köszí, várunk!!”

A levelezőprogram szerint már 22 órája elküldte ezt a levelet, de így is későinek éreztem a felkérést, és kicsit kétségbe is estem, ugyanis jól sejtette Péter: pillanatnyilag nincs, nem volt, amit felolvasnom. Mindig is író szerettem volna lenni, ahogy mondják, szépíró, de bizonyos okokból évtizedek óta halogatom a debütálást, mostanáig kizárólag csak publicisztikát és irodalomelméletet műveltem, és a fiókomban sincs semmi, amit hirtelen előkaphatnék. Egy egyperces novellát leszámítva – fenn van a világhálón, és alig olvasta valaki –, semmit sem alkottam eddig, aminek köze lett volna a szépirodalomhoz. Esszét sem emlékszem, hogy írtam volna. Idén januárban aztán megszülettem az első esszémet Herta Müllerről – az esszé ugye már nagyon közel áll a szépirodalomhoz –, és ezzel felgyorsultak az események. Lám, most néhány óra alatt megint írnom kellett valamit, amire évtizedek óta nem voltam képes. Valamit, ami műfajilag is illik a Látó irodalmi színpadára.

Egyébként, amikor megtudtam, hogy megkapom ezt a díjat, az első, amit éreztem – az öröm mellett, ami ilyenkor természetes –, az volt, hogy enyhén csökkent a tiszteletem a Látó iránt. Az alacsony önértékelésű emberekben szokott ez ilyenkor végbemenni. Ismerek Pesten egy férfit, akinek szintén nagyon kicsi az önbecsülése, ő mondta azt egyszer bizalmasan, hogy: „ha egy lányról megtudnám, hogy szerelmes belém, többé nem lennék képes tisztelni”. Én is korábban nagyra értékeltem a Látót, de úgy érzem, itt most egy kis baj van a minőségérzékkel. Olyasmit díjaznak, ami még nincs is, hiszen egyet akárki képes írni, véletlenül is sikerülhet – ha már többször is megismételte, csak akkor szabad elhinni az illetőnek, hogy igazán tud valamit. Még a debüt-díjhoz is kellett jó néhány vers (nem számoltam, pontosan hány verset publikált Előd), úgy érzem, én jóformán még csak nem is debütáltam.

Persze, lehet, hogy arról szól ez a díj, hogy a Látó meglátott valamit, amit a bennem lévő szerkesztő-hivatalnok évek óta leláncolva tart, és azt szerette volna felszabadítani.

Ma éjjel azon gondolkoztam, hogy mi is a szépirodalom, és miért is remélem, hogy egyszer, majd a nagyon távoli jövőben – ha még élek – alkotó módon is közöm lesz hozzá. Miért érzem úgy, hogy van bennem kreativitás, csak eddig blokkolta valami? Vannak apró jelek. Az egyik, hogy olyan érdekes és költői rémálmaim szoktak lenni, hogy csak le kellene írni őket, és azzal már elindulhatnék az írói pályán.

Innentől már csak meg kellene tanulnom a mesterséget: ami gyakorlat kérdése csupán, sok-sok gyakorlaté. Vagy még ennél is több szükséges? Ezen tipródtam ma éjjel.

Nemrég volt egy élményem, ami igazolta azt a közhelyet, hogy valahol mindenkinben ott lakozik a költő. Erről az élményről is úgy gondoltam, hogy egyszer megírom majd, de mivel ma nagyon sürgősen kellett produkálnom valamit, hát most hamarabb, elhamarkodottan elmesélem.

Éppen ma három hete, hogy meghalt édesapám. Mikor még jól volt, egész életében felfoghatatlan volt számára, hogy mi legitimálja az irodalom létezését. Halála előtt egy hónappal derült ki, hogy májrákja van. Akkor már áttétek voltak mindenfelé a testében: nem is volt, akinek megmondani a szövettani eredményt, mert az agyát is megtámadta a betegség, elvesztette a józan esztét. Attól kezdve költészet volt minden szava. Korábban nem volt jó a viszonyunk, nagyon keveset kommunikáltunk egymással, de most – hogy nem forgott jól a nyelve, és szinte senki nem értette, hogy mit mond, csak én: úgy kellett tolmácsolnom a többieknek – nagyon közel kerültünk egymáshoz.

Azzal kezdődött, hogy teljesen megszűnt az időérzéke. Éjszaka közepén az hitte, hogy délután van, a napok óráknak tűntek számára, máskor a percek napoknak. Lehet, hogy éppen ezért, mindenben órát, óraszerkezetet vélt felfedezni. A szappantartónak, a perfúzió nejlontömlőjének, a lámpának mind-mind azt hitte, hogy érdekes órák, és mosolyogva nézegette őket. Vittem neki egy igazi órát, valamiért azt gondoltam, szüksége van rá. Megmutattam neki, majd letettem az éjjeliszekrényére. Kérdeztem, örül-e, hogy hoztam órát, fogja-e nézni. Azt válaszolta, mozdulatlanul fekve: „Nem. Nincs időm.” Még annyi ideje lett volna, hogy megnézzze, mi van az asztalon, de hát már tényleg csak néhány hetet élt.

Az affáziás betegekhez hasonlóan elszaporodtak a beszédében a költői képek: a metaforák, metonímiák, szinekdochék. Az utolsó napokban folyton németül akart tanulni. Kérte, hogy vigyek be neki a kórházba egy német nyelvkönyvet. Azt akarta mondani, hogy alapfokút, és úgy fogalmazott, hogy „kezdve a favágástól”. Mivel ez a nem mindennapi kifejezőmód sokféle értelmezést tesz lehetővé, de persze nem végtelen számút, édesanyám félreértette. Azt gondolta, földhözragadt módon, hogy apám a favágás témakörében akar német szavakat tanulni, és kissé furcsállta a dolgot.

– Hol akarsz te fát vágni? – kérdezte. Mire apám:

– A hátadon.

És még nagyon sok ilyet mondott.

Nagyon jól tudom, hogy mindez még messze van az igazi költészettől. És nem is szeretnék félrebeszélni szépirodalom címén. Az elmúlt hetekben, amikor szinte egyetlen könyvhöz sem volt türelmem, Herta Müller Lélegzethintáját olvastam. Amikor esszét kellett írnom a friss Nobel-díjas íróról, tavaly januárban, nagyon nagy önfegyelem kellett, hogy végigolvassak egy csomó, végtelenül hosszú, szürrealista szabad versnek tűnő regényt és novellát. Ám most, a rettenet óráiban a Lélegzethintát úgy habzsoltam, mint aki mögött ott áll a regényből ismert éhségangyal. Vigasztalás volt az irodalom má formált elviselhetetlen. A metaforáinak, a metonímiáinak, a szinekdochéinak a szerkezete gyakran a kórházban fekvő, haldokló ember, apám alvadttal vérrel összekeveredett, furcsa szóképeire emlékeztetett, mégis olyan távol álltak egymástól, mint a veleszületett kreativitásra valló rémálmaim és az irodalmi remekművek. Szeretnék majd egyszer elmozdulni az egyiktől a másik felé. Köszönöm szépen a Látónak, hogy a bizalmával impulzust adott ehhez az elmozduláshoz!

Kategória: Deleatur

Denumire autor: Mihály Emőke

Látó Szépirodalmi Folyóirat